

Aanvallende roofvogels in het Noord-Kennemerlands Duin: ruiters als doelwit van Buizerds *Buteo buteo*

Jos A. Vroege

Twee jaar geleden schreef ik voor dit tijdschrift een stuk over ‘Aanvallende roofvogels in het Noord-Kennemerlands Duin’. Daarin gaf ik aan dat in de periode 2005-14 in het duingebied tussen Camperduin en Wijk aan Zee sprake was van 352 broedgevallen van de Buizerd *Buteo buteo* (288 succesvol, 64 niet succesvol) en dat in tenminste 11 van die gevallen (3%) door de Buizerds bezoekers waren aangevallen. Dat is veel vaker dan door Bijlsma (2012) en Sevink & Bijlsma (2013) wordt gerapporteerd. Al deze aanvallen vonden plaats in de duinen bij Castricum – een gebied met een hoog bezoekersaantal en een groot aantal broedgevallen van de Buizerd². Voor deze 11 aanvallen waren twee buizerdparen verantwoordelijk: de paren van Klein Johanna's Hof en van de Glopstukken. Door hen werden jarenlang bezoekers aangevallen. De slachtoffers waren vrijwel steeds hardlopers. In een enkel geval ging het hierbij om een fietser of wandelaar. De aanvallen vonden vooral eind juni/begin juli plaats: vlak voor het uitvliegen van de jongen. Door PWN – de beheerder van het duingebied bij Castricum – werden in die periode paden afgesloten of, als dat niet mogelijk was, waarschuwingbordjes geplaatst (Vroege 2015).

In de afgelopen twee jaar hoorde ik meer verhalen over aanvallende roofvogels in de duinen tussen Camperduin en Wijk aan Zee. Tijdens jeugdexcursies van de Vogelwerkgroep Midden-Kennemerland vertelden kinderen bijvoorbeeld over vaders die tijdens het hardlopen in het duin door een Buizerd waren aangevallen. Bij navraag bleek het daarbij steeds te gaan over aanvallen door de Buizerds van Klein Johanna's Hof en van de Glopstukken in de jaren waarover in bovengenoemd artikel werd gerapporteerd (2005-12 en 2007-12). De slachtoffers waren steeds hardlopers. Onlangs bereikten mij echter ook twee verhalen over ruiters die in de duinen waren aangevallen door een Buizerd.

Het eerste verhaal was afkomstig van Jacqueline Leeuwerik. Zij vertelde over een aanval in de Glopstukken in 2011. Op een mooie zomeravond reden zij en haar dochter Lynelle vanuit Bakkum-Noord te paard het duin in. Rond 20.00 uur staken zij de Zeeweg over om via de Leplaan richting Johanna's Hof te rijden. Daarbij passeerden zij een wandelpad dat met rood/wit lint was afgesloten. “Op het lange, rechte deel van het ruiterpad, dat parallel loopt aan de Leplaan, versnelden wij ons

2 Behalve van een hoog bezoekersaantal is in het bos in de duinen bij Castricum ook sprake van een ‘fijnmazig padennet’ (Krijgsveld *et al.* 2008). Om verstoring door recreanten te voorkomen hebben roofvogelaars er de afgelopen jaren bij PWN dan ook bij herhaling op aangedrongen om paden te sluiten – in een aantal gevallen met succes (Vroege 2017). De buizerdparen waardoor bezoekers werden aangevallen, hadden hun nest vrijwel steeds op de grens van het bos en het open duin. Dat is waarschijnlijk niet toevallig: “Vooral de bosrand is een kwetsbare zone waar wandelaars een grote versturende werking kunnen hebben”, onder andere op Buizerds en Haviken *Accipiter gentilis* (Krijgsveld *et al.* 2008).

tempo naar galop. Meestal was dat een vlotte galop op dit pad, omdat de paarden weer richting huis gaan. Er ontstond daarbij een afstand van 6 à 7 m tussen beide paarden. Plotseling werden wij verrast door een aanval van een Buizerd op de voorste ruiter (Lynelle)”. De vogel kwam van achteren aanvliegen en raakte haar cap. “Zo plotseling als de Buizerd kwam aangevlogen, was hij/zij ook weer vertrokken. De aanval heeft geen schrikreactie bij de paarden veroorzaakt, maar heeft bij ons wel tot schrik (en ook verbazing) geleid: het onverwachte aspect en de snelheid waarmee de aanval plaatsvond!” Lynelle had de Buizerd op deze plek eerder al eens horen alarmeren. Zij had echter niet verwacht dat hij haar zou aanvallen.

Het tweede verhaal was afkomstig van PWN-boswachter Dave Nanne. Die vertelde naar aanleiding van het eerste verhaal dat ook op een paardenpad bij de Middenweg in gebied Bakkum-Egmond een keer een ruiter was aangevallen door een Buizerd. Anders dan bij de aanval in de Glopstukken is hierbij sprake van een ‘nieuw geval’: aanvallen door dit buizerdpaar waren tot dusver niet bekend. In 2001 of 2002 was er in gebied Bakkum-Egmond ook een aanvallende Buizerd. Dat was in de Grote Driehoek: een stuk zuidelijker. De Buizerd van de Middenweg had zijn nest boven het paardenpad. De ruiter die was aangevallen, werd door de Buizerd niet geraakt. Het pad werd door PWN ook niet afgesloten. In welk jaar dit voorval plaatsvond, kon Dave niet precies zeggen. Volgens Dick Dekker moet dit in periode 1995-2004 zijn geweest: toen was hij zelf nog als roofvogelaar actief in gebied Bakkum-Egmond. Dick kan zich het nest boven het paardenpad bij de Middenweg nog herinneren. Achteraf gezien heeft hij het verhaal over de ruiter die door deze Buizerd werd aangevallen destijds ook gehoord. Behalve deze twee gevallen in gebied Bakkum-Egmond was er in 2003 ook nog een geval van een aanvallende Buizerd in gebied Heemskerk. In de periode 1995-2004 werden in het Noord-Kennemerlands Duin dus door 3 van de 223 buizerdparen (1%) bezoekers aangevallen.

Deze twee verhalen over aanvallen van Buizerds op ruiters zijn opmerkelijk. Veel mensen hebben namelijk het idee dat dieren in het wild helemaal niet bang zijn voor mensen die zich te paard de natuur in begeven. Zo staat op de site van Nationaal Park ‘De Hoge Veluwe’ (2016): “Wild vlucht minder snel voor mensen als deze te paard zitten”. Valeri Berns (2016), die behalve op de Veluwe ook in Afrika paardrijtochten heeft gemaakt, geeft daarvoor een verklaring: “Wild ruikt jou namelijk niet, alleen je paard.” Zij zal daarbij waarschijnlijk in de eerste plaats denken aan zoogdieren.

Ook van vogels is bekend dat die over een heel goede reukzin kunnen beschikken. Die reukzin is van belang voor allerlei doeleinden, waaronder het opsporen van voedsel en wellicht het vermijden van predatoren (Birkhead 2014, Yang *et al.* 2015). Roofvogels die bij het opsporen van voedsel gebruik maken van hun reukzin, zijn in ieder geval de Kalkoengier (ook wel: Roodkopgier) *Cathartes aura* en de Oostelijke Wespendif *Pernis orientalis*. Het is mogelijk dat ook Buizerds bij het opsporen van voedsel onder andere gebruik maken van hun reukzin. Of hun reukzin een rol speelt bij het signaleren van potentiële bedreigingen is niet bekend. Waarvan Buizerds bij

het signaleren van bedreigingen in ieder geval wel gebruik zullen maken is van hun gezichtsvermogen en van hun gehoor.

Uit de studie van Krijgsveld *et al.* (2008) naar de ‘Verstoringsgevoeligheid van vogels’ blijkt dat vogels bijzonder sterk reageren op verstoringbronnen die veel lawaai maken en/of die zich snel verplaatsen. Ook onvoorspelbaarheid speelt daarbij een rol. Dat het in de duinen bij Castricum vooral hardlopers zijn die door Buizerds werden aangevallen en dat de dochter van Jacqueline Leeuwerik werd aangevallen nadat zij haar paard had aangezet tot galop, zal dan ook geen toeval zijn. Volgens Krijgsveld *et al.* is het verstorend effect van ruiters te paard vergelijkbaar met dat van wandelaars. Honden, vogelaars en auto’s zijn volgens hen meer verstorend, fietsers juist minder (zie Tabel 3.1 in hun rapport.) Ruiters in galop, hardlopers en mountainbikers op onverharde paden worden daarbij echter niet van stapvoets rijdende ruiters, wandelaars en fietsers op verharde paden onderscheiden.

Op pagina 55 van hun rapport stellen Krijgsveld *et al.* echter: “Voor mountainbikers ligt het waarschijnlijk iets anders. Deze groep recreanten gedraagt zich veel onvoorspelbaarder dan andere fietsers. Ze fietsen met grote snelheid over kleine wandelpadjes, of geheel buiten paden. De snelheid en onvoorspelbaarheid van mountainbikers betekent dat het verstorend effect van deze groep veel groter is dan van andere fietsers”. Voor hardlopers en ruiters in galop, door Krijgsveld *et al.* niet genoemd, geldt waarschijnlijk hetzelfde. Ook bij hen is sprake van een grotere snelheid en onvoorspelbaarheid – de betrokken vogels zullen hen plotseling zien verschijnen – en het verstorend effect zal daardoor groter zijn dan van wandelaars en van ruiters in stap.

Opvallend is dat in de duinen bij Castricum in de periode 2005-14, voor zover bekend, geen meldingen waren van mountainbikers die op een onverhard pad door een Buizerd werden aangevallen. De enige fietser die zich met een dergelijk verhaal meldde bij de boswachter, reed in 2011 over de Van Oldenborghweg: de verharde noord-zuidverbinding langs de Glopstukken. Bij Sevink & Bijlsma (2013) zijn, behalve van racefietsers (3x) en schoolkinderen en recreanten (2x), wél meldingen binnengekomen van ATB-ers die werden aangevallen door een Buizerd (3x). Dat aantal is echter veel kleiner dan het aantal meldingen van hardlopers (20x). Wellicht worden aanvallen op ruiters en mountainbikers minder snel gerapporteerd: de meesten van hen zullen een cap of helm dragen en, anders dan hardlopers, bij een aanval door een Buizerd daardoor niet snel gewond raken. Vervolgonderzoek onder ruiters en mountainbikers zou hierover uitsluitsel kunnen geven.

Wat in dit verband ook een rol zou kunnen spelen, is dat ruiters en mountainbikers groter zijn dan hardlopers – en voor Buizerds daardoor imponerender – en dat zij zich minder vaak alleen door het duin begeven: “solitaire personen lopen een groter risico te worden aangevallen dan meerdere personen bijeen” (Sevink & Bijlsma 2013). Gezelschap van anderen sluit een aanval door een Buizerd echter niet vol-

ledig uit: zie het verhaal van Jacqueline Leeuwerik. Om een dergelijke aanval te voorkomen en de betrokken vogels niet onnodig te verontrusten, kunnen paden in de omgeving van het nest het beste worden afgesloten. Als dat niet mogelijk is, lijkt het verstandig om de gebruikers te adviseren om in de omgeving van het nest de eigen snelheid te matigen. Voor hardlopers betekent dat: gaan wandelen, voor mountainbikers: stapvoets gaan rijden, en voor ruiters: het tempo vertragen tot stap en niet versnellen tot draf of galop.

Dank

Met dank aan Jacqueline Leeuwerik, Dave Nanne en Dick Dekker voor hun verhaal over ‘Aanvallende roofvogels in het Noord-Kennemerlands Duin’, en aan Rob Bijlsma, Henk Levering, Rien Slings en Dook Vlugt voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

Summary

Vroege J.A. 2017. Raptors attacking people in Noord-Kennemerlands’s dunes: horseback riders as target of Buzzards *Buteo buteo*. De Takkeling 25: 111-115.

Between 2005 and 2014, in the dunes between Camperduin and Wijk aan Zee Buzzards attacked people in 11 out of 352 breeding cases (3%). For these attacks two Buzzard pairs were responsible. Both pairs had their nests in the dunes near Castricum, an area with a high number of visitors and a large number of Buzzard breeding pairs. The victims were mostly runners. In single cases the victim was a hiker or a cyclist. Recently, one of these Buzzards attacked a horseback rider (earlier cases are mentioned for 1994-2004). Between 1995 and 2004, 3 out of 223 Buzzard pairs (1%) had been recorded to attack people. The review of Krijgsveld *et al.* (2008) suggests that birds respond to disturbance sources moving fast and being unpredictable. This applies to runners, bikers on forest trails and galloping horses. However, few mountain bikers and horseback riders have reported Buzzard attacks.

Literatuur

- Berns V. 2016. Afrika te paard. www.seloussafaris.com > 2016/10/20
- Bijlsma R. 2012. Mijn roofvogels. Atlas, Amsterdam.
- Birkhead T. 2014. De zintuigen van vogels. Hoe voelt het om een vogel te zijn? De Bezige Bij, Amsterdam.
- De Hoge Veluwe. 2016. Paardrijden. <https://hogeveluwe.nl> > paardrijden
- Krijgsveld K.L., Smits R.R. & van der Winden J. 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Sevink H. & Bijlsma R.G. 2013. Hardlopers in het vizier: aanvallende Buizerds *Buteo buteo* in Nederland. De Takkeling 21: 57-64.

- Vroege J.A. 2015. Aanvallende roofvogels in het Noord-Kennemerlands Duin. De Takkeling 23: 102-121.
- Vroege J.A. 2016. Roofvogels in de duinen bij Castricum 2000-2015. Manuscript aangeboden voor publicatie.
- Yang S.-Y, Walther B.A. & Weng G.-J 2015. Stop and smell the pollen: The role of olfaction and vision of the Oriental Honey Buzzard in identifying food. PLoS One 10(7): e0130191. doi:10.1371/journal.pone.0130191

Adres: Laanacker 15, 1902 AK Castricum, j.vroege@casema.nl

Roofvogel, door de ogen van Ale Veenstra. *Raptor, as seen by Ale Veenstra.*